

ERILAISUUS SUOMESSA

Jyväskylän yliopiston Suomen historian professori Toivo Nygård tarkastelee kirjassaan, kuinka suomalainen yhteiskunta 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella suhtautui marginaaliryhmiin, mm. irtolaisiin, prostituutuihin, aisti- ja kehitysvammaisiin, mielisairaisiin, mustalaisiin ja pakolaisiin.

Tämän päivän Suomessa kaan pakolaiset eivät nauti yleistä suosiota, mutta Nygårdin kirja osoittaa, että tämä on mitä enuustettavin suhtautumistapa. Suomalainen yhteiskunta on hyvin nihkeästi suvainnut erilaisuutta. Irtolaiset ja prostituoidut on pantu vankilaan, kehitys- ja aistivammaiset kouluihin, jotka lähinnä muistuttivat vankilaa. Vammaisen lapsen vanhempi menetti määräysvaltansa täysin lapsen "päästyä" kouluun, koska tällainen lapsi oli "Jumalan rangaistus".

Mielisairaus on ollut suuri häpeä. Mielisairaala on ollut suljettu maailma, lääkärin luvatta potilas ei saanut vastaanottaa kirjettäkään. Harvat vierailijat kertoivat hyvin säästelellä paikasta, jossa heidän omaisensa tai tuttavansa olivat.

Mustalaisia on Suomessa tavattu ensimmäisen kerran 1580-luvulla. Suomalaisen yhteiskunnan reaktio oli yksiselitteisesti karkotus: mikäli mustalainen ei tottele lähtö-

käskyä, hänet on hirtettävä. Myöhemmin mustalaisia suljettiin työlaitoksiin, vaikka heitä pidettiin "toivottomina tapauksina".

Pakolaisia ilmaantui Suomeen 1900-luvun alkupuolella Vienasta. Heitä varten perustettiin keskitysleiri. Yhteishuoneisiin sullottiin lapsiperheet, henkisesti sairaat ja hysteerikot.

Pakolaislapset pyrittiin yleensä sijoittamaan suomalaisiin kansakouluihin. Näin lapset vähitellen menettivät erilaisuuttaan ja integroituivat suomalaiseseen yhteiskuntaan.

Maassa maan tavalla tai maasta pois, on ollut suomalaisen toimintaohje.

Nygård ei paljoa pohdiskele syitä. Hienotunteisesti hän toteaa, että varsinkin vanhempienä vuosisatoina minkä tahansa erilaisuuden leimaaminen vahingolliseksi, kielteiseksi tai synniksi perustui tosiasiaan, etteivät kyseisen ajan ihmiset kyenneet miellissään käsittämään eivätkä ainakaan käsittelemään kyseisiä ominaisuuksia.

Kielteisellä asenteella irtol-

laisiin ja maankiertäjiin oli aiemmin rationaalinenkin syytä: liikkuva väestö levitti tauteja, joihin ajan lääkkeet ja hoitomuodot eivät tehonneet. Kun parannuskeinoja 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla rupesi löytymään, pelokas ja vieroksuva asenne säilyi perintönä menneisyydestä.

Asenteet ovat sitkeitä. Irtolaisiksi todettuja kohdeltiin vähintään yhtä ankarasti kuin oikeusistuimessa tuomittuja ja rikolliseksi havaittuja, vaikka juridisesti irtolaisuus ei enää ollutkaan rikos.

Kaiken kaikkiaan voidaan asiakirjojen mukaan todeta, etteivät erilaiset ihmiset juuri esiinny subjekteina vaan objekteina: syytettynä, vangittuina, hoidettavina, valvottavina, vartioitavina, kuritettavina, työllistettävänä.

Onko tällä historialla jotain yhteyttä esim. siihen, että monet 80-luvun konkurssissa ylivelkaantuneet ja heidän lainojaan taanneet omaiset on saatettu klinikaiseen velkavankeuteen?

TUULA-MARIA AHONEN

TOIVO NYGÅRD
ERILAISTEN HISTORIA
MARGINAALIRYHMÄT SUOMESSA 1800-LUVULLA JA
1900-LUVUN ALUSSA
ATENA 1998